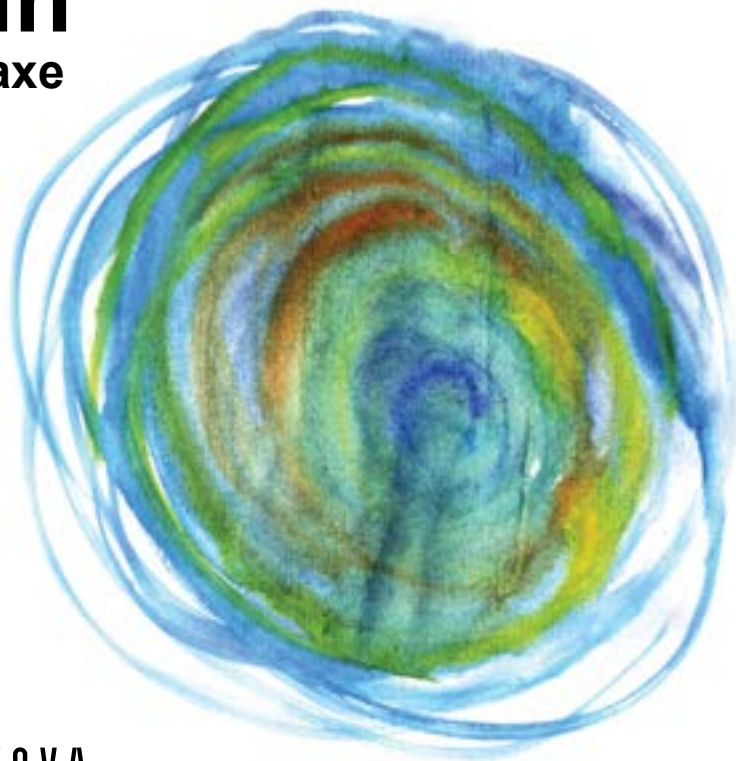

Poradní kruh

jako součást školní praxe

Petra Bandouchová
Eva Dittingerová
Martina Kurowski

MASARYKOVA
UNIVERZITA

Poradní kruh jako součást školní praxe

Petra Bandouchová

Eva Dittingerová

Martina Kurowski

Masarykova univerzita

Brno 2022

Kniha je šířená pod licencí

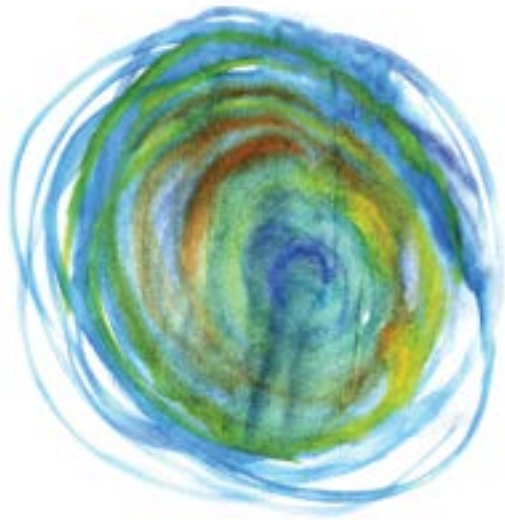
CC BY-NC-ND 4.0 Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0

© 2022 Masarykova univerzita

© 2022 Ilustrace Irena Iškiová

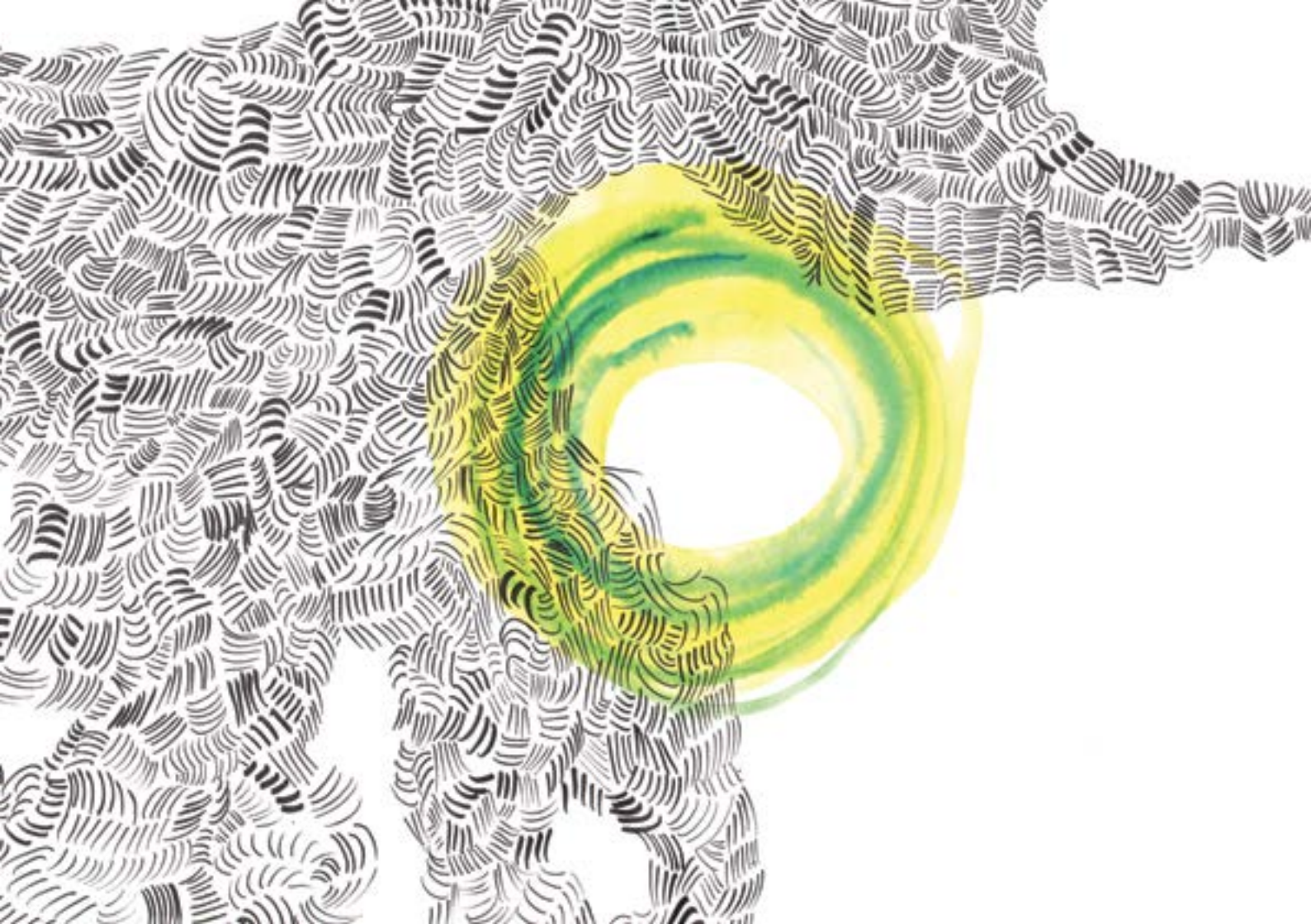
ISBN 978-80-280-0119-3

ISBN 978-80-280-0118-6 (krouž. vazba)

Obsah

Úvod	5
Edukační praxe založená na vzájemném sdílení příběhů	6
Základní informace o poradních kruzích	8
Tradice poradních kruhů	8
V čem se poradní kruh liší od jiného kruhu?	11
K čemu se poradní kruhy využívají?	11
K čemu poradní kruhy ve vzdělávání slouží?	13
Praxe ve třídě	14
Struktura společných poradních kruhů	14
Úvodní hry	14
Zahájení	16
Check-in	16
Téma poradního kruh	17
Uzavření	17
Council z pohledu pedagožky Terezy	19
Council z pohledu facilitátorky Petry	21
Podpora budoucích a stávajících učitelů	22
Další zdroje o poradních kruzích	26
Použité zdroje	27

Poradní kruh jako součást školní praxe

*„To nejdůležitější, co můžeme pro druhého člověka udělat, je naslouchat mu.“
Manitonquat*

Úvod

Cílem tohoto manuálu je představit zkušenosti se zaváděním poradních kruhů (angl. council) do školního prostředí a poskytnout tak budoucím i stávajícím učitelům inspiraci pro vlastní pedagogickou praxi. V textu najdete jak základní informace o poradních kruzích, tak popis praxe poradních kruhů ve školní třídě, včetně konkrétních tipů na aktivity. Ústřední část manuálu popisuje téměř půlroční spolupráci Petry Bandouchové v roce 2018 se základní školou Labyrinth Brno, kde byly poradní kruhy realizovány s dětmi z druhé třídy. Velké díky patří panu řediteli, paní učitelce Tereze a dětem, že jí umožnili vyzkoušet si poradní kruhy „na živo“ a dali tak cennou zpětnou vazbu.

Dalším zdrojem pro obsah manuálu byl kurz pro budoucí učitele a učitelky Učíme (se) v kruhu, který byl realizovaný na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Kurz vznikl v akademickém roce 2021/2022 v rámci projektu Otevřená výzva, kterou organizuje Otevřeno díky spolupráci s Nadačním fondem Abakus.

Vážíme si toho, co jsme mohli se všemi účastníky poradních kruhů zažít.

Vznik tohoto manuálu byl podpořen v rámci projektu Otevřená výzva, kterou organizuje Otevřeno díky spolupráci s Nadačním fondem Abakus.

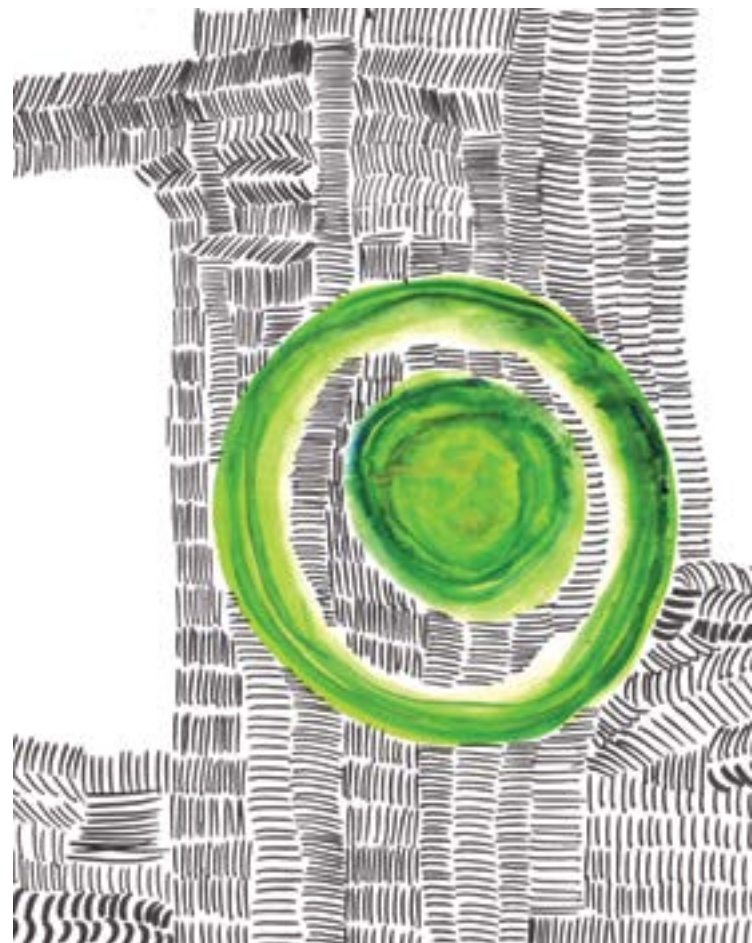
Edukační praxe založená na vzájemném sdílení příběhů

Konstruktivistické přístupy v pedagogice vychází z myšlenky, že naše poznání okolního světa je spíše sociálním konstruktem konkrétní společnosti žijící v konkrétním kontextu doby než neměnná objektivní realita. Na rozdíl od tradičního přístupu ve vzdělávání, kdy je učitel „nositel pravdy“, konstruktivistická teorie tvrdí, že lidé konstruují své porozumění světu a nové znalosti o něm prostřednictvím zkušeností a sociálního diskurzu, přičemž integrují nové informace na základě předchozích znalostí. Nejnovější výzkumy z oblasti kognitivních věd problematizují tradiční (transmisivní) přístupy ve vzdělávání, protože tvrdí, že se žáci nemusí nutně učit přesně tomu, co jim ve škole při výkladu nové látky předkládáme. Pokud nenavazuje nové školní učivo na úroveň, ve které se žák právě nachází, nedochází k učení. Tato zjištění korespondují s myšlenkami filozofů a pedagogů jako byl Jan Amos Komenský nebo třeba John Dewey (1933, s. 78), jehož známý výrok „neučíme se zkušenosti, ale právě z reflexe naší zkušenosti“ dobře ilustruje právě praxi poradních kruhů.

Vzdělávání v České republice stojí na počátku 21. století před velkou výzvou. Chystaná reforma kurikula má být zásadní a aktéři edukace se přou o to, které inovace a změny přinesou do škol nový vítr, a které budou zároveň smysluplné v celospolečenském kontextu. Instituce školy v mnohém ilustruje společnost jako celek. Nejpozději v době povinné školní docházky se děti setkávají v sociální interakci s různými aktéry, kteří jim mohou simulovat ten „neznámý svět“ mimo bezpečí domova a vlastní rodiny. Škola v malém měřítku představuje různé úrovně autority, které bychom na tomto místě pro ilustraci mohli označit jako vertikální (hierarchickou) a horizontální (partnerskou). Aktéři výchovně-vzdělávacího procesu jsou ve vzájemné interakci, komunikují a spolupracují. Nositel myšlenky prosazující praxi poradních kruhů do škol, Joe Provisor (in Zimmerman, Coyleová, 2016), říká, že council přináší do hierarchických (vertikálních) systémů principy nehierarchické (respektující) komunikace. Výsledkem pak může být otevřená a partnerská spolupráce ve školním prostředí i mimo něj.

Právě v kontextu praxe poradních kruhů můžeme objevovat zcela novou kvalitu vzájemné komunika-

ce a spolupráce. V běžné školní třídě jsme zvyklí, že velká část vyučovacího procesu patří učiteli, který organizuje práci přítomných žáků. Poradní kruhy založené na vzájemném sdílení příběhů mohou být cestou poznání v mnoha aspektech. Vlastní prožití příběhy mohou být v základních rysech podobné a můžeme cítit, že jsme „na stejné vlně“. Na druhou stranu vzájemné sdílení zkušeností někdy ukazuje, že různost prožívaných životních situací je v kontextech našich životů vlastně přirozená a normální. Poradní kruhy lze vnímat jako nový prvek obohacující zajímavou formou běžné vyučování. Jedná se však o inovaci, když čerpáme z přirozené tradice sdílení příběhů a předávání vzájemných zkušeností? Pokud dostanou žáci prostor ke vzpomínkám a reflexi vlastní žité zkušenosti, mohou se navzájem lépe poznat a budovat kvalitní mezilidské vztahy. Učitelé pak prostřednictvím této metody mohou získat pevný základ pro stavbu nových poznatků, protože mají příležitost postupovat od známého k neznámému.

Základní informace o poradních kruzích

Poradní kruh (angl. council) je komunikační technika, která vede k aktivnímu naslouchání a upřímnému vyjadřování (od srdce k srdci). Jedná se o „nehierarchickou“ formu komunikace, díky níž mohou získat účastníci inspiraci, nové pohledy, moudrost, porozumění, která dále může přispět k řešení konfliktů ve skupině, či ke skupinovému rozhodování.

Tradice poradních kruhů

Poradní kruh se vrací k praxi, která byla od nepaměti využívána snad ve všech lidských společnostech. Celý kmen se sešel kolem ohně a účastníci společně sdíleli své příběhy, sny, vize a předávali si tak vzájemně moudrost a inspiraci.

Zároveň čerpá ze čtyřicetiletých zkušeností získaných v prostředí neziskové organizace Ojai Foundation v Kalifornii, kde se poradní kruhy využívaly k upevnování spojení se sebou samým, s ostatními a s přírodou. Průvodci poradních kruhů Jack Zimmerman a Virginia Coyleová v roce 1996 vydali knihu *The Way of Council*, která v roce 2016 vyšla

v češtině s názvem: *Cesta poradního kruhu umění otevřené komunikace*. Tato kniha představuje praxi poradního kruhu a možnosti jeho využití v různých prostředích.

V čem se poradní kruh liší od jiného kruhu?

Poradní kruhy se od jiných kruhových aktivit liší zejména svojí „kvalitou“. Tato kvalita je spojená s následujícími specifiky poradních kruhů:

a) Začátek a konec – vymezený čas

Každý poradní kruh má svůj vymezený čas (ideálně předem sjednaný s účastníky), výrazné zahájení a ukončení, což jasně dává účastníkům informaci o tom, kdy je potřeba, aby dávali co nejvíce pozornosti sobě samým, ostatním účastníkům a procesu samotnému. Začátek a konec může být označen zvukovým signálem, zapálením/zhasnutím svíčky či jiným způsobem.

Při poradních kruzích s dětmi může celý proces trvat pouze krátkou chvílí (kruh s druháky trval cca 20 minut) – délka kruhu je uzpůsobena schopnosti dětí se na proces soustředit a tato délka se postupnou praxí prodlužuje.

b) Prostor

Účastníci poradních kruhů sedí v kruhu na židlích, případně na zemi. Vprostřed kruhu je (pokud je to možné a vhodné) umístěno centrum – střed ve kterém jsou umístěné předměty, které jsou pro danou skupinu relevantní a nějak ji reprezentují (tzv. mluvicí předměty), případně svíčka.

Postupem času děti přinesly na poradní kruhy vlastní mluvicí předměty a pomáhaly s chystáním centra – celý proces tak začaly více považovat za „vlastní“, což zvyšovalo jejich motivaci se do kruhu zapojit.

c) Facilitátor / průvodce

Průvodce provází ostatní účastníky poradním kruhem (většinou připravuje centrum, může přinést nějaké téma), zároveň však nemá žádnou hierarchicky nadřazenou funkci. Specifikum poradního kruhu je, že facilitátorem se stává ten, kdo drží v ruce mluvicí předmět – takže kdokoli z účastníků může proces v kruhu ovlivnit.

V rámci poradních kruhů ve třídách se ukazuje, že pro začátek uvedení praxe do života třídy je ideální, když kruh společně facilitují třídní učitel a externí facilitátor. Učitel má tak mnohem víc prostoru a možností být pozorovatelem dění ve třídě, než je tomu během běžného vyučování. Facilitátor si u sebe nechává „pohotovostní“ mluvicí předmět, který dětem na začátku ukáže a vysvětlí jim, že ho použije pouze v krajním případě, pokud by se v kruhu dělo něco opravdu vážného, do čeho by musel zasáhnout mimo proces běžné praxe.

d) Mluvicí předmět

Mluvicím předmětem může být cokoli (míček, fix, jakýkoli předmět relevantní pro skupinu) a jeho hlavní funkcí je označovat toho, kdo v danou chvíli může mluvit – tedy pouze ten, kdo drží mluvicí předmět v ruce je k tomu oprávněn. Někdy je v centru položeno více mluvicích předmětů – je možné je během poradního procesu střídat tak, aby se účastníci cítili co nejpohodlněji. I když se předmět označuje jako mluvicí předmět – je možné ho držet a přitom nemluvit – mlčet, udělat nějaké gesto či pohyb, zazpívat píseň, cokoli, co nás v tu chvíli napadne (více viz záměry).

Některé děti považovaly za úlevné, že nemusí během procesu vždycky něco říct, ale že mohou i mlčet, a přitom být součástí poradního kruhu.

e) Záměry poradního kruhu

Komunikace v poradním kruhu se řídí následujícími záměry – nejedná se o pravidla, ale o to, čeho se snažíme dosáhnout. Tyto záměry připomínáme na začátku každého poradního kruhu. Jedná se o:

Mluvení od srdce – sdílíme to, co nám upřímně v daný moment leží na srdci, to, co je pro nás důležité.

Naslouchání srdcem – snažíme se nehodnotit, co v danou chvíli slyšíme, přijímáme to, co mluvčí v danou chvíli říká a věnujeme mu svoji veškerou pozornost.

Spontánnost – není třeba si dopředu chystat nějaký příběh, jen si dát pozornost v momentě, kdy k nám doputuje mluvčí předmět. Příběh pak může přijít sám, případně se rozhodneme udělat nějaký pohyb, zazpívat píseň, začít tančit nebo mlčet.

Stručnost – časový rámeček kruhu i schopnost účastníků se soustředit mají svá omezení, takže máme

na zřeteli, že příběhy by se měly týkat tématu a jít k věci. To však neznamená, že je třeba mluvit pouze v krátkosti – některé příběhy potřebují více času, jiným stačí pouze pár slov.

Při sdílení myslet na dobro své, ostatních i vyšší dobro – jde zde o morální hodnoty, které účastník a společenství zastává.

Důvěrnost – skupina se může domluvit, že to, co se v kruhu řekne, to tam také zůstane. Potom není možné po skončení poradního kruhu otevřít s jiným účastníkem nebo někým jiným konkrétní příběh, který tam byl sdílen. Účastníci mohou sdílet s ostatními pouze své prožitky a příběhy, které sdíleli oni sami.

Je na posouzení učitele a dohodě se skupinou, zda budou důvěrnost dodržovat. Pokud si ji odsouhlasí je třeba na začátku procesu účastníkům sdělit informace o ohlašovací povinnosti, kterou mají dospělí, kteří s dětmi pracují. Je tedy třeba otevřeně dětem říct, v jakých případech nebude důvěrnost dodržována, tak aby děti měly od začátku na výběr, zda příběh nebo situaci, která by pod ohlašovací povinnost spadala, budou sdílet.

S dětmi z druhé třídy jsme záměry společně neprobírali, protože by je v tomto věku považovaly za nesrozumitelné. Spíše jsme se zaměřovali na to, jak funguje mluvicí předmět a že je třeba aby mluvil pouze ten, kdo jej v danou chvíli drží v ruce.

f) Téma

Některé poradní kruhy jsou svolané již s předem stanoveným tématem, některé jsou otevřené – tzn. téma vyplyne až při samotném procesu.

Při zavádění poradních kruhů do třídy se ukázalo jako vhodné vždy nějaké téma přinést – kvůli srozumitelnosti samotného procesu, děti tak věděly, na jaké téma se budou příběhy sdílet a co je čeká.

g) Formy

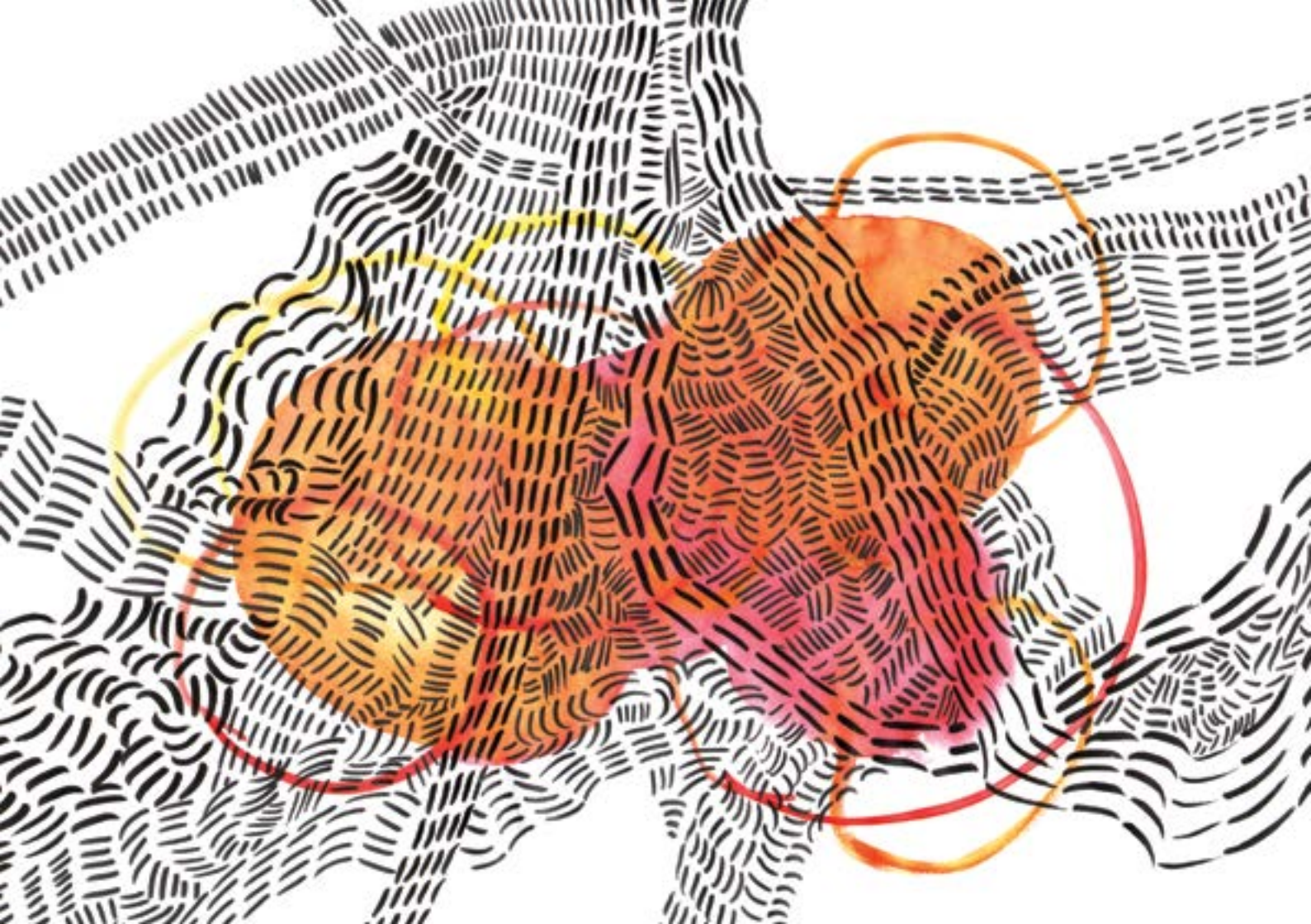
Poradní kruhy mají mnoho forem, které slouží k různým účelům a dají se používat i podle počtu účastníků poradních kruhů. Více o formách lze najít v odborné literatuře (Zimmerman, Coyleová, 2016).

V rámci poradních kruhů ve třídě jsme nejčastěji využívali „základní formu councilu“ tzn. všichni sedí v kruhu a mluvicí předmět se posílá dokola – a to z toho důvodu, aby všechny děti dostaly příležitost k vyjádření.

K čemu se poradní kruhy využívají?

V současné době se poradní kruhy využívají v různých prostředích, např. při práci v komunitách, rodinách, v partnerství, ale i v komerční sféře. Před více než třiceti lety se poradní kruhy staly součástí praxe škol zejména v Kalifornii, ale i v dalších oblastech v USA. Jedním z pedagogů, kteří pomáhali councily ve školách zavádět, je Joe Provisor – mimo jiné trenér a facilitátor poradních kruhů, spoluzakladatel organizace Circle Ways. V tomto videu je možné se o poradních kruzích ve vzdělávání dozvědět více.

K čemu poradní kruhy ve vzdělávání slouží?

Díky poradním kruhům si děti zlepšují své vyjadřovací schopnosti, tvoří si základ pro další akademické dovednosti, rozvíjí se jejich sebevědomí i sebepřijetí, vzájemné porozumění, empatie, mají příležitost osobního růstu, zlepšují se jim školní výsledky a jedná se o jedinečný způsob pro budování vztahu s pedagogy. Všichni účastníci se od sebe vzájemně učí – jsou tak žáci i učitelé zároveň. Joe Provisor (2019) uvádí tyto konkrétní způsoby využití poradních kruhů ve vzdělávání:

- a) Podpora vzájemných vztahů, budování komunity a porozumění (např. „Sdílej příběh o svém jméně / o svém zvířeti / své rodině.“).
- b) Sdílení moudrostí, zkušeností (např. rady příběhem od ostatních na konkrétní situaci, kterou někdo z nich zažívá).
- c) Oslava a připomínka důležitých životních mezníků: narozeniny, svátky, prázdniny, ale i nový školní rok, nová třída, nové pololetí (např. narozeniny: „Přál bych ti, aby...“, začátek školního roku: „Na co se v tomto školním roce těšíš / z čeho máš obavy?“).

d) Zkoumání očekávání, postojů, mýtů a mylných představ o předmětu (např. „Je pro tebe matematika lehký nebo těžký předmět? Zkus si vzpomenout na situaci, kdy jsi to tak cítil.“).

e) Podpora spolupráce mezi pedagogem a studenty na konkrétním předmětu (např. „Zkus si vzpomenout na situaci, při které by se ti hodilo ovládat angličtinu.“).

f) Formování třídních norem (např. téma spolupráce: „Vzpomeň si na situaci, kdy jsi měl pocit, že opravdu dobře spolupracuješ s druhými, nebo naopak, kdy se spolupráce nezdařila.“).

g) Příprava na psaní a čtení: čtení příběhu je situace, při které se soustředím na příběh někoho druhého, psaní je situace kdy sdílím nějaký svůj příběh.

h) Přenos teorie do praxe (např. „Teď kdy jsi se naučil XX, zkus si vzpomenout na situaci, kdy bys tuto znalost mohl využít.“).

i) Stanovování cílů a akčních plánů před třídou.

Praxe ve třídě

Poradní kruhy v ZŠ Labyrinth probíhaly od ledna do června 2018 cca 1x týdně na přibližně 20 minut. Ve třídě každé ráno probíhá ranní kruh, takže děti byly na ranní povídání v kruhu zvyklé. Aby ve škole odlišili poradní kruh od ranních kruhů, označovali jej anglickým slovem COUNCIL.

Ze společné schůzky s paní učitelkou vzešly následující návrhy, k čemu by poradní kruhy ve třídě mohly pomoci:

- Povzbuzení všech žáků, aby sdíleli své příběhy, zážitky s ostatními (na ranních kruzích sdíleli stále ti samí žáci).
- Začlenění jednoho z nových žáků, který nebyl ostatními dobře přijat.
- Podpora žáků, aby se učili mluvit o svých aktuálních pocitech (a také je pojmenovávat).
- Podpora vzájemného naslouchání a věnování pozornosti mezi žáky.
- Podpora třídních vazeb.

Struktura společných poradních kruhů

Ve škole probíhaly poradní kruhy dle zažité struktury chronologicky takto:

- Ranní hlášení (ukotvení v čase, datum, den, počasí, hodina) - děti se při hlášení střídaly, každý den měl hlášení někdo jiný a toto hlášení bylo součástí každodenních ranních kruhů
- Novinky (co chci ostatním sdělit, dokud nesedíme v councilu)
- Úvodní hra
- Zahájení councilu
- Check-in
- Sdílení příběhů na téma
- Ukončení councilu

Úvodní hry

Cílem úvodních her bylo děti aktivizovat a zároveň naladit na aktivitu v kruhu. Většina her tedy byla založená na tom, aby se kruh pro děti vizualizoval (posílání něčeho do kruhu), případně, aby docházelo k jejich vzájemné interakci, aby se učily soustředit jeden na druhého a ostatní v kruhu. Zde je pár tipů na hry, které mohou vést k podpoře výše zmíněných potřeb.

• **Sít'ové házení**

Hra na trénování paměti a pozornosti. Všichni stojí v kruhu. První hráč někomu hodí balónek / plyšové zvířátko, ten jej hodí někomu dalšímu – je třeba si pamatovat komu předmět hodil, tomu bude po celou hru házet dál. Každý v kruhu může předmět dostat pouze jednou. Až se předmět dostane zpátky k tomu, kdo začínal, může začít další kolo – s tím, že probíhá stejně jako to předtím, jen se do oběhu přidává stále více předmětů, které obíhají stejnou cestu.

• **Závod polštářů**

Hra na vizualizaci kruhu, věnování pozornosti procesu. Všichni stojí v kruhu a na střídačku si přidělí čísla 1 a 2. Vzniknou tak dvě družstva, jehož členové jsou v kruhu ob jednoho s členy druhého družstva. Každé družstvo dostane polštář. Členové prvního družstva si budou předávat polštář, s cílem, aby dohonil nebo předhonil polštář druhého družstva – na začátku tedy pošleme polštáře do oběhu v různých částech kruhu, aby doběhnutí jednoho polštáře druhým trvalo delší dobu.

• **Sít'ové házení s pozdravy**

Hra na trénování pozornosti, sdělování informací o sobě. Systém házení v kruhu je stejný jako u síťového házení. Když házím balónek, doprovodím hod pozdravem tomu, komu ho házím – např. Ahoj Honzo! V druhém kole nezapojujeme více předmětů do oběhu, ale účastníci mohou říct např. co měli na snídani, kolik mají sourozenců, apod.

• **Narozeninová oslava**

Hra na vizualizaci kruhu, věnování pozornosti ostatním v kruhu. Hru můžeme zařadit, pokud víme, že někdo z kruhu slaví narozeniny – děti si po kruhu předávají dárek pro oslavence. První hráč na začátku pantomimicky předvede, jaký dárek by chtěl oslavenci věnovat. Poté dárek předá dalšímu – ten zopakuje pantomimicky dárek, který mu byl předán a poté jej změní na jiný předmět (opět pantomimicky) a předá dál. Takto se dárek předává po kruhu, až dorazí k oslavenci. Na konci všichni společně s oslavencem pomáhají vyjmenovat dárky, které během „oslav“ dostal.

• Umíme napočítat do 10?

Hra podporující vnímání ostatních v kruhu a trpělivost. Všichni stojí v kruhu. Cílem celé skupiny je napočítat postupně do co nejvyššího čísla a to tak, aby každé číslo řekl pouze jeden hráč. V momentě, kdy se hra odstartuje, zkouší hráči do ticha po jednom říkat postupně čísla. Když jedno číslo řekne dohromady více hráčů, začíná se od začátku (nedáváme hráčům prostor, aby vymysleli dopředu nějakou strategii, protože potom hra přestává být zábavná).

• Zip, zap, zop

Hra podporující pozornost účastníků. Všichni stojí v kruhu a poté ukázáním oběma ukazováčky si předávají signál. Vysílající předává signál se slovem ZIP, ten, co signál přijme, jej vysílá se slovem ZAP, další se slovem ZOP. V kruhu se tak střídají slova ZIP, ZAP, ZOP.

Zahájení

Poradní kruh ve škole zahajovali účastníci rozsvícením svíčky v centru (děti se v zahajování střídaly). Předtím, než byl kruh zahájen, připomněli si společ-

ně, co council znamená, a že od této chvíle začalo platit pravidlo mluvčího předmětu. Po zahájení si poslali pozdrav (slovo a gesto), který vymyslel někdo z účastníků – s cílem vizualizovat kruh a posílit soustředění na ostatní při předávání pozdravu.

Check-in

Sloužil ve školní třídě k tomu, aby účastníci councilu zjistili, jak se cítí, jaká je jejich energie, na co myslí. S dětmi z druhé třídy fungovalo, když dostaly prostor pro to, aby svůj pocit nakreslily/ vyjádřily na čtvrtku papíru, který každý z nich dostal. Poté se poslal do kruhu mluvčí předmět a každý (pokud chtěl) svůj papír ukázal a případně mohl vysvětlit, proč se cítí tak, jak vizualizoval na papír. Takto jsme se vyhnuli vzájemnému opakování toho, co řekly ostatní děti. Díky této aktivitě se děti učí pojmenovávat své vnitřní pocity a sdílet je s ostatními. Pro check-in jsme také využívali tyto postupy a otázky:

- Ukázání rukou (škála: ruka u země – necítím se dobře, ruka vysoko nad hlavou – cítím se skvěle).
- Pocit barvy: Jakou mám dnes vnitřní barvu?
- Nakreslení obličeje na papír ve tvaru hlavy:

Jak se tvářím uvnitř?

- Hlášení o počasí: Jaké je dnes moje vnitřní počasí?
- Nedokončená věta: Kdybych dneska mohl být nějaké zvíře, nejraději bych byl...
- Dixitové kartičky: Který obrázek nejvíce odpovídá tomu, jak se cítím?
- Kartičky s pocity: Který obrázek nejvíce odpovídá mému dnešnímu naladění?
- Dopln větu: Právě teď bych nejraději... nebo Kdybych byl věc, byl bych...

Téma poradního kruhu

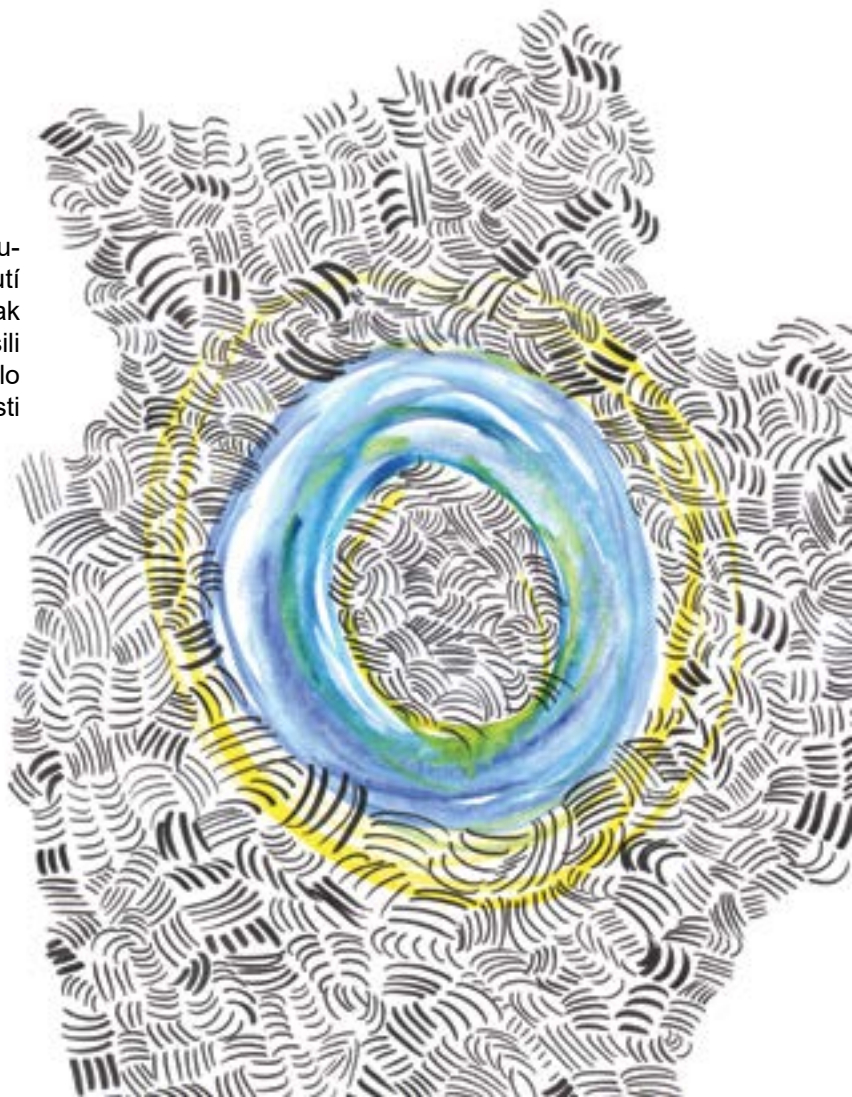
Nad tématem se před poradním kruhem zamýšlela facilitátorka Petra a poté téma ladila společně s paní učitelkou Terezou, zejména podle aktuální nálady ve třídě. Někdy došlo k upravení tématu na základě check-inu, nebo novinek, které děti před zahájením councilu sdílely. Facilitátorka vždy začala sdílet příběh jako první. U druháků bylo přínosné téma co nejvíce konkretizovat a podporovat je v tom, aby sdíleli detaily – kdy to bylo, kdo tam byl se mnou, jak to tam vypadalo, aj.

Příklady témat poradního kruhu:

- Nejlepší dárek, který jsem kdy dostal/a.
- Jakou přezdívku bych na základě svých schopností chtěl /a mít?
- Za co bych se právě teď ocenil/ a (ostatní měli příležitost ocenit toho, kdo u sebe měl mluvící předmět).
- Příběh věci, která je pro mě důležitá (věci nebo jejich obrázky si děti přinesly s sebou).
- Moment, kdy jsem se cítil/a moc šťastný, nejšťastnější na světě.
- Kdy jsem někomu pomohl/a někdo pomohl mně.
- Nejlepší výlet, na kterém jsem kdy byl/a.
- Moje nejlepší narozeniny.
- Za co bych si dal/a medaili?
- Co bych chtěl/a zvládnout a zatím mi to nejde?
- Situace, kdy jsem zvládl/a něco, co mi předtím nešlo?
- Co se letos ve škole přihodilo a udělalo mi to radost?
- Na co se těším?

Uzavření

Před ukončením kruhu (v našem případě zhasnutím svíčky) si s účastníky posílali signál tlesknutím (ti co sedí vedle sebe tlesknou naráz a pošlou tak signál dál). A poté, co signál obešel celé kolo, zkusili tlesknout dohromady – společné tlesknutí působilo jako tmelící prvek, vedlo k posilování sounáležitosti s ostatními.

Council z pohledu pedagožky Terezy

V čem ti technika poradních kruhů přijde zajímavá?

Techniku jsem měla možnost vyzkoušet i sama na sobě, jako účastnice councilu. Přestože jsou u dospělých způsob sdílení i povaha příběhů jiné, bylo zajímavé sledovat, jak podobně se obě věkové skupiny projevují. V obou případech se našli ti, pro které bylo mluvení jednoduché a samozřejmě a pak i ti, kteří neměli potřebu se projevit vůbec ani po delším čase. V prostředí třídy jsem měla výbornou možnost k doplnění diagnostiky dětí, protože jsem najednou viděla, jak velkou potřebu ke kontaktu s ostatními mají.

Jak na poradní kruhy reagovaly děti?

Moje třída kruhy zbožňovala. Měli velmi rádi Petru, pravidelně se ptali, kdy přijde. Jeden z chlapců, který má neustálou potřebu s dětmi sdílet zážitky, ale ne vždy se do toho pouští, protože má jazykovou bariéru, přesně věděl, kdy Petra přijde, protože měl kruh spojený s tím, že nikdo nebude rušit jeho

příběh, i kdyby jakkoli dlouho hledal vhodná slova. Celý rituál se rychle stal běžnou a přirozenou součástí našeho týdne a děti jej brzy přijaly za vlastní.

Je něco, k čemu poradní kruhy ve třídě přispěly?

Řekla bych, že k větší toleranci mezi dětmi. Troufám si říct, že máme ve třídě nastaveno bezpečné klima, ve kterém se nikdo nebojí projevit. Nicméně i u nás jsem pozorovala, jaké negativní emoce a neslušné reakce děti projevovaly, když mají být ve skupině s někým, kdo není jejich dobrý kamarád. Sledovat práci dětí s mluvícím předmětem, to, jak se snažily udržet pozornost a nevyrušit spolužáka, a zároveň to, jak se upovídáné děti pokoušely být stručné, bylo pro mě inspirující. Způsob, jakým se v kruhu komunikuje, děti naučil, že je potřeba být vnímavý ke všem. Na tom jsme pak stavěli také při skupinové práci a dnes už dokáže pracovat každý s každým.

Co z celého procesu poradního kruhu se ti líbilo nejvíce?

Líbí se mi celá technika jako taková, pokud bych ale měla něco vyzdvihnout, je to až obřadnost celého

councilu. Zapálení svíčky, vnímání jeden druhého, snaha udržet klid mysli i těla. Byl to opravdu příjemný start dne.

Co naopak by bylo lepší změnit/vynechat?

Petra nám dělala kruhy na míru, z mého pohledu tedy byly účelné a efektivní a žádnou část bych nevynechala.

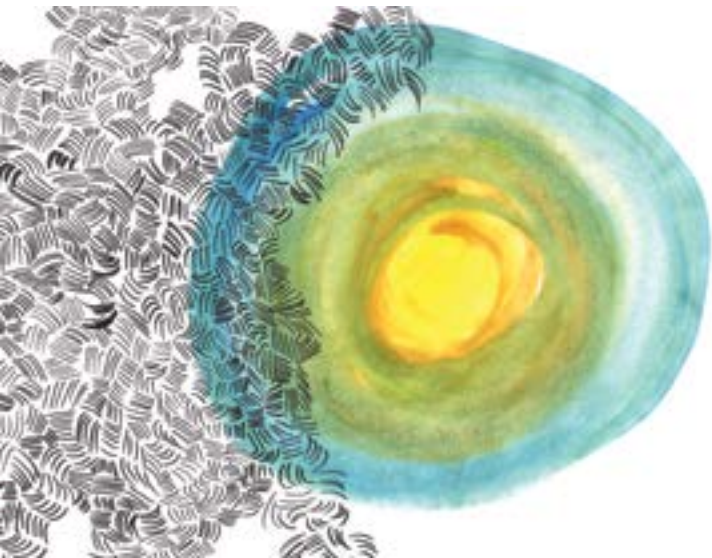
Jak bych chtěla naložit s touto technikou do budoucna?

I nadále se prvky kruhu pokouším zařazovat na třídních ranních kruzích. Ve třídě, ve které nyní pomáhám s výukou, děti trpí tím, že se vzájemně neposlouchají. S třídní učitelkou již mluvíme o tom, že bych během své výuky jako vnější element přinesla také techniku councilu. Byla bych moc ráda, kdyby se nám i nadále v mé třídě udržela touha sdílet příběhy a poznávat se navzájem i mimo sdílené zájmy a koníčky.

Council z pohledu facilitátorky Petry

Za půl roku spolupráce se podařilo, aby se z našeho setkání stal pravidelný rituál, na který se některé děti ze třídy velmi těšily. Podařilo se vybudovat prostředí, ve kterém se děti nebály autentického projevu (jak ve sdílení příběhů, tak třeba v tom, že přiznaly, že je nic k tématu nenapadá, nebo že nechtěly mluvit).

Za důležitou část councilu vnímám počáteční check-in, kdy děti měly příležitost naučit se pojmenovat jak se aktuálně cítily, což velmi často odráželo to, co právě řešily i mimo školní prostředí.

Témata pro sdílení příběhů byla formulována v pozitivním duchu – tak aby se děti naučily sdílet své příběhy, naslouchat si a také, aby se děti lépe navzájem poznaly. Při případné další spolupráci by stálo za to zaměřit se na to, co děti aktuálně trápí a řeší mezi sebou. Také bych děti více motivovala k tomu, aby samy chystaly centrum pro council, nebo navrhovaly témata tak, aby se na procesu více podílely.

Příště bych se také více zaměřila na úvodní seznámení s třídou (například u jiného typu aktivity než u councilu), abych znala všechny děti v kruhu jménem již od začátku, případně, abych věděla, jak třída funguje a vzájemně spolupracuje, abych jim kruhy mohla chystat více „na míru“.

Podpora budoucích a stávajících učitelů

Na závěr se pokusíme představit výstupy kurzu pro budoucí učitele a učitelky Učíme (se) v kruhu na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Poradní kruhy byly v tomto předmětu, vyučovaném od akademického roku 2021/2022, současně obsahem i metodou. Výuka byla od počátku postavená na zkušenosti, studenti se v kruhu seznamovali s principy kruhové praxe i spolu navzájem, zakusili roli účastníka i facilitátora, kruh sami vedli během vyučování, na svých pedagogických praxích, nebo ve volném čase. A svou zkušenost společně se spolužáky v kruhu reflektovali.

Aktivity v kruhu nejsou v pedagogice ničím výjimečným. V kruhu stojíme nebo sedíme často. Při seznamování, rozehřívacích aktivitách a budování vzájemné pozornosti, při závěrečné reflexi. V kruhu se učíme naslouchat druhým a mluvit, když na nás přijde řada. Kruh je přirozeně nehierarchický útvar – všichni se v něm ocitají na stejné úrovni. Každý má svůj prostor a můžeme se všemi pohodlně udržovat oční kontakt. Samotný kruh je symbolem spo-

lečenství a pojem „kruh“ v naší řeči často společenství zastupuje. Můžeme se setkat s kruhy jako praxí komunity/společenství, s „komunitními kruhy“, kruhy sdílení (von Lüpke, 2009). Kde vidíme jako vyučující přínos praxe poradních kruhů pro přípravu studentů učitelství na výkon svého povolání? A jak to vidí sami studenti, jejichž výroky tuto kapitolu doprovází? Vyprávění a pozorné naslouchání nemusí mít jen podobu dialogu. Poradní kruh nás vede k precizní formulaci svých myšlenek a učí aktivnímu naslouchání bez předsudků a v duchu vynášených soudů. Vybízí k pozornosti k druhému i k sobě samým, přičemž se neomezuje jen na vnímání slov a jejich obsahu, je obrácený k celé bytosti mluvčího. Učí nás věnovat stejnou pozornost i sobě samým.

*„Baví mě
hledat a nacházet, jakými různými
způsoby můžeme komunikovat, jaké to má důsledky
a co to s námi dělá. Jsem citlivější k tomu, když nemluvíme za
sebe – když sklouzáváme ke generalizacím typu ‚asi jsme všichni
zažili‘ nebo ‚všichni se shodneme že‘. Pokouším se dávat si na to pozor
a mluvit jenom o tom, jak to mám já.“*

„Během poradního kruhu na sobě pozoruji zlepšení pozornosti a postupné zvyšování kontroly nad vlastními myšlenkami.“

Tím, že je dotyčný viděn a jeho příběh vnímán druhými, nabývá na významu. Naslouchání srdcem je neodmyslitelně spojené s respektem, s akceptováním druhých, vytváří ducha společenství, kde se každý může cítit přijat a skutečně vnímán.

*„Pro mě to nejzásadnější bylo
vůbec poprvé usednout do kruhu a srdečně
naslouchat ostatním.“*

*„Kurz mi pomohl si uvědomit, jak důležité je nejen mluvit
stručně a k věci, ale také mlčet a poslouchat.“*

*„Snažím se u sebe rozvíjet jinou kvalitu pozornosti a naslouchat druhým bez toho, aniž bych u toho hned
myslela na to, co odpovím.“*

Poradní kruh nespočívá jen ve vyprávění a naslouchání, může být veden beze slov, zvukem, gestem, pohybem, písní, můžeme kreslit, psát básně, tančit, bubnovat, nasadit si masky. Joanna Macy popisuje vznik poradního kruhu všech bytostí, kdy společně s Johnem Seedem vyzvali účastníky svého semináře, aby si pro jednoduchý obřad zvolili jinou formu života a vytvořili si masku. V poradním kruhu podali svědectví těchto bytostí o životě na Zemi, o tom, jak

je ovlivňuje činnost člověka.“ (Macy, Gahbler, 2010). V rámci své role může facilitátor pracovat s atmosférou, budovat a měnit rytmus aktivit. Svě místo má v poradním kruhu humor a hra, se kterou ho pojí vedle formálních znaků (zvláštní čas, prostor, pravidla a role) i jistá obřadnost a vážnost.

Za bližší zkoumání by určitě stál vztah poradního kruhu a rituálu. Je na facilitátorovi, nakolik je poradní kruh v jeho podání ryze prozaickým, profánním setkáním, či vědomě přesahuje někam dál, v jednání, vyjadřující „naši věčnou lidskou touhu po vnitřní soudržnosti s makrokosmickými přírodními silami i s mikrokosmickými světy jednotlivých společenství“ (Babyrádová, 2002, str. 23). Některým skupinám a prostředím slouží nejlépe co největší civilnost a prostota. To se týká i klíčové „rekvizity“ poradního kruhu, mluvicího předmětu. Je na místě vycházet z kultury prostředí nebo společenství, kde se council odehrává – dobře poslouží i tlustý fix nebo tenisový míček. Kořeny poradního kruhu jsou vykládány jako obecně lidské, bez příklonu k jedné jediné kulturní tradici nebo době, nejsou spojovány s žádnou konkrétní náboženskou praxí (v kruhu společně zasedají např. Izraelci s Palestinci).

*„Kruh má
pokaždé jinou atmosféru,
záleží na skupině, ale i tématu.“*

Svou nezastupitelnou roli má v poradním kruhu ticho. A v našem předmětu bylo pro studenty tím největším objevem. Učili se s ním nakládat, měli možnost zkoumat, kolik ticha je pro ně ještě komfortní a kdy už se necítí příjemně. Kolik ticha potřebují ostatní, aby se mohli učit a objevovat.

*„Velice zvláštní bylo si uvědomit, že ticho ve skupině není nežádoucí a že naopak může být i přínosem.“
„Nebojím se ticha.“*

Dalším silným tématem byla práce se skupinou jako taková, otázka individuální a kolektivní odpovědnosti: jaká je skutečná odpovědnost učitele a kam sahá, jaká je optimální míra autonomie žáků ve vzdělávacím procesu, co obnáší bezpečné prostředí a jak ho má učitel navodit, kdy je potřeba jeho intervence do probíhajícího procesu a jaké jsou její optimální formy.

„Každý v kruhu nese zodpovědnost sám za sebe.“

Jak zajistit bezpečný prostor?

*znám kulturu účastníků
soukromí – neslyší nás nikdo jiný
souhlas všech s účastí
dostatečně široké téma
odlehčení na začátku, zpřítomnění, check-in
sdílené zůstává v kruhu
dodržování záměrů
zvědomit autonomii účastníků
trpělivý a laskavý přístup
ticho je OK
jít příkladem, tvořit atmosféru
fyzická pohoda po celou dobu trvání kruhu
vyloučení rizika zranění (v přírodě)*

z brainstormingu studentů PdF MU

Pro naše studenty byla vlastní zkušenost s facilitováním kruhů často překročením komfortní zóny. Poprvé se postavili „na druhou stranu“ v roli průvodce, facilitátora, učitele, což od nich vyžadovalo tvořivost a flexibilitu, a to nejen když šlo o nalezení vhodného námětu a formy pro práci s konkrétní skupinou.

*„V poradním kruhu můžeme řešit cokoli. Existují různé formy, každá je vhodnější pro něco jiného.“
„Správně položená otázka je základ.“*

Další zdroje o poradních kruzích

Jak už bylo zmíněno výše, v češtině vyšla v nakladatelství DharmaGaia kniha Jacka Zimmermana a Virginie Coylové *Cesta poradního kruhu: umění otevřené komunikace* (2016), která může sloužit jako vhodný zdroj informací pro pedagogy, kteří by s poradními kruhy chtěli začít.

Další informace lze najít v těchto zdrojích:

– Circle ways (Council in schools):

<https://www.circleways.org>

– Doporučení pro školní poradní kruhy v čase globální pandemie. *NaZemi*.

Dostupné z:

<https://nazemi.cz/doporučení-pro-skolní-poradní-kruhy-v-case-globalní-pandemie-0/>

– Dittingerová E., Rodová V. (2020). Joe Provisor o poradních kruzích jako o prastarém a užitečném způsobu otevřené komunikace mezi žáky a učiteli. *Komenský: odborný časopis pro učitele základní školy*. 144 (20), 5–12.

Dostupné z:

<https://www.ped.muni.cz/komensky/clanky/joe-provisor-o-poradnich-kruzich-jako-o-prastarem-a-uzitecnem-zpusobu-otevrene-komunikace-mezi-zaky-a-uciteli>

Použité zdroje

Babyrádová, H. (2002). *Rituál, umění a výchova*. Masarykova univerzita.

Dewey, J. (1933). *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process*. Henry Regnery.

Dittingerová, E. (2016). Cesta k poradnímu kruhu. *Gymnasion: časopis pro zážitkovou pedagogiku*. 10(1), 84–85.

Macy, J., Gahbler, N. (2010). *Pass it on: five stories that can change the world*. Parallax Press.

Provisor, J. (2019). *Workshop poradních kruhů ve vzdělávání realizovaný na Pedagogické fakultě MU*.

Von Lüpke, G. (2009). *Poselství šamanů: Rozhovory s léčiteli a medicinmany 21. století*. Práh.

Zimmerman, J., Coyleová, V. (2016). *Cesta poradního kruhu: umění otevřené komunikace*. DharmaGaia.

Poradní kruh jako součást školní praxe

Petra Band'ouchová, Eva Dittingerová, Martina Kurowski

Vydala Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno

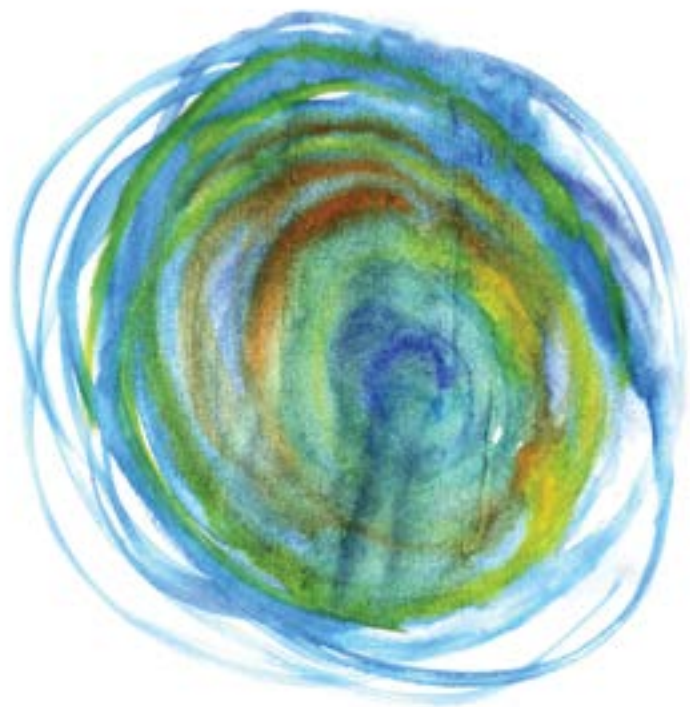
Grafický návrh a sazba: Irena Iškiová, Alena Vognárková

Ilustrace: Irena Iškiová

1., elektronické vydání, 2022

ISBN 978-80-280-0119-3

MUNI
PRESS

MUNI
PED